

สำนักพิมพ์น้ำปิงใส

...สู่สังคมยังยืบน

วิวัฒน์ชัย อุตถากร

...สู่สังคมที่ยั่งยืน

วิวัฒน์ชัย อัครภากร

...สู่สังคมยั่งยืน

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ผู้เขียน	วิวัฒน์ชัย อัดถากร
พิมพ์ครั้งแรก	14 ตุลาคม 2548 จำนวนพิมพ์ 2,000 เล่ม
จัดพิมพ์โดย	สำนักพิมพ์น้ำปิงใส โทร. 0-2424-1835
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์เดือนตุลา โทร. 0-2996-7393-4
รูปปก	เอื้อเฟื้อ โดย เทพศิริ สุขโสภา
รูปเล่ม	วัฒนสินธุ์ สุวรรตนานนท์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมหอสมุดแห่งชาติ

วิวัฒน์ชัย อัดถากร.

...สู่สังคมยั่งยืน : น้ำปิงใส, 2548.

144 หน้า

1. ไทย-นโยบายเศรษฐกิจและสังคมกับการพัฒนา I. ชื่อเรื่อง

ISBN 974-93631-5-9

ราคา 160 บาท

คำปรารภ

สังคมไทยดูเหมือนจะมีปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งบางครั้งก็ยากจะอธิบายอยู่เหมือนกัน และก็ไม่มีใครจะเรียกปัญหาดังกล่าวอย่างไรดี บางครั้งก็ดูเหมือนว่าเป็นความต้อตัน แต่บางครั้งก็ดูราวกับว่าเป็นความมืดบอดทางปัญญา นั่นคือ การไม่ค่อยชอบตั้งคำถาม คนทั่วไปจึงมักจะยอมรับความคิดความเห็นต่างๆ อย่างง่ายดาย ทั้งๆ ที่ความคิดความเข้าใจเหล่านั้น อาจเป็นเพียงมายาคติ ก็สามารถครอบงำผู้คนจำนวนมาก ได้อย่างน่าพิศวง ขณะที่การวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจต้นตอของปัญหาดังกล่าวกลับไม่ใช่เรื่องง่ายๆ เพราะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนอย่างมาก สังคมไทยจึงมักปล่อยให้ปัญหาต่างๆ พอกพูนขึ้นจนเป็นเหมือนดินพอกหางหมู

ความคิดหนึ่งที่มีลักษณะครอบงำอย่างยิ่งและมีน้อยคนมากที่อยากจะตั้งคำถาม ก็คือความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา เพราะคนส่วนใหญ่ถูกทำให้เข้าใจเสียแล้วว่าการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น แม้ว่าความเข้าใจนั้นจะขัดแย้งกับประสบการณ์ในชีวิตจริงซักเพียงใดก็ตาม ดังจะเห็นได้ชัดๆ ในกรณีปัญหาความยากจน ถ้าการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นจริงแล้ว ทำไมเราเพิ่งจะมาค้นพบปัญหาความยากจนในตอนนี้ หลังจากการที่ได้ผ่านการพัฒนามาเกือบ 50 ปีแล้ว ก่อนหน้านั้นเราไม่เคยพูดว่าเราจน เราอาจจะถูกทำให้เราคิดว่าเราด้อยพัฒนา แต่เราไม่เคยคิดว่าเราจน เพราะเราเคยมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์

จนบางคนถึงกับพูดว่า “เมืองไทยนั้นดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว แม้แต่หมา
ยังไม่ยอมให้ออดตาย” ดังนั้นการพัฒนาน่าจะเป็นต้นตอของปัญหาความ
ยากจนเสียมากกว่า เพราะสังคมไทยขณะนี้ไม่ได้จนแค่ด้านเศรษฐกิจ
เท่านั้น เรายังจนทั้งปัญญา จนนลธิธิ จนการมีส่วนร่วม จนทรัพยากร
ธรรมชาติ รวมทั้งอับจนทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย

ในปัจจุบันนี้ เราจึงต้องเผชิญกับปัญหาอย่างสาหัสสากรรจ์มากขึ้น
ไม่เพียงแต่หลายคนต้องอดตายเท่านั้น บางครั้งบางคนก็ต้องตายเพราะ
ถูกผลกระทบจากมลพิษของสารเคมี โรงงานระเบิด ถูกวิสามัญฆาตกรรม
ถูกอุ้มไปฆ่า ถูกภัยคุกคามจากความรุนแรงและความขัดแย้งเชิงนโยบาย
และยังต้องตายเพราะความเสี่ยงต่างๆ ในสังคมอีกนานัปการ รวมทั้ง
ตายด้วยโรคที่มากับการพัฒนาอีกร้อยแปดอย่าง แต่เราก็กังไม่ยอมตั้ง
คำถามกับการพัฒนาอยู่ดี ทั้งๆ ที่มีคำถามที่รอคนถามอยู่มากมาย รวมทั้ง
คำถามเช่นว่า ทำไมถึงเกิดสภาวะไร้คำถามเช่นนี้ในสังคมไทย ทำไมคน
ไทยถึงหลงเสน่ห์ของการพัฒนาได้ถึงเพียงนี้ ทำไมสังคมไทยถึงมีินชา
และทนอยู่กับปัญหาต่างๆ ในชีวิตจริงได้อย่างน่ามหัศจรรย์

ขณะที่ยังไม่ค่อยมีการตั้งคำถามกันมากนัก แต่กลับมีการพยายาม
ให้คำตอบกันอยู่บ้างอย่างประปราย นักวิชาการรุ่นหนึ่งเคยวิเคราะห์และ
ตอบปัญหานี้แบบฟันธงไว้ว่า สังคมไทยยังเป็นสังคมอำนาจนิยม จึงทำให้
ผู้คนเชื่อในความหมายของการพัฒนาของรัฐ สำหรับนักวิชาการรุ่นใหม่
บางคนอาจจะเรียกปัญหาแบบนี้ว่า ปัญหาของการครอบงำของวาทกรรม
การพัฒนา ไม่ว่าจะวิเคราะห์แบบใดแบบหนึ่ง ก็ดูเหมือนจะเป็นการให้
คำตอบสำเร็จรูปมากกว่าการตั้งคำถามอยู่ดี หรือเป็นเพราะสังคมไทยไร้
ปัญหาจริงๆ หรือสังคมไทยไม่รู้จักการตั้งคำถามกันแน่ ไม่ว่าจะมองทางใด
ก็ตาม การให้คำตอบดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่สังคมไทยเคยชิน และอาจ
จะนิยมชมชอบด้วยซ้ำไป

สำหรับหนังสือเรื่อง “สู่สังคมยั่งยืน” ของอาจารย์วิวัฒน์ชัย อัตถการ อาจจะเป็นความพยายามในระดับหนึ่งในการตั้งคำถามต่างๆ กับการพัฒนาและความคิดที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาในปัจจุบัน แทนที่จะเน้นการให้คำตอบสำเร็จรูปแบบนักเศรษฐศาสตร์ต่างๆ ไป ซึ่งเท่ากับเป็นการตั้งคำถามกับศาสตร์ที่เป็นวิชาชีพของตนเองด้วย นับว่าเป็นท่าทีที่หาได้ยากยิ่งในหมู่นักวิชาการไทย เพราะส่วนใหญ่แล้ว นักวิชาการมักจะติดกับดักทางปัญญาในวิชาการของตนเอง และสำคัญผิดคิดว่าตนเองเป็นผู้ผูกขาดความรู้และคำตอบ ทั้งๆ ที่นักวิชาการจำนวนไม่น้อยอาจจะยึดติดอยู่แต่เพียงธุรกิจของการค้าความรู้ ขณะที่ไม่ใส่ใจนักกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบๆ ตัว

การตั้งคำถามกับศาสตร์ที่เป็นวิชาชีพของตนเอง นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการตั้งคำถามกับการพัฒนา เพราะการพัฒนาในปัจจุบันตั้งมั่นอยู่กับฐานคิดแบบเศรษฐกิจนิยมที่มีความคิดเสรีนิยมใหม่เป็นเสาหลัก ความคิดเทคโนโลยีนิยมเป็นเสารอง รวมทั้งมีความคิดอื่นๆ เป็นองค์ประกอบอีกมากมาย การจะตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์ความคิดเหล่านี้ได้นั้น คงต้องเริ่มจากการสลัดตนให้หลุดออกจากกับดักของสาขาวิชาเสียก่อน โดยเฉพาะวิชาเศรษฐศาสตร์ปัจจุบัน ที่ดูประหนึ่งจะพยายามแยกเศรษฐกิจออกจากชีวิตจริง และทำให้เศรษฐกิจมีชีวิตของตนเอง คืออยู่เหนือ ความควบคุมของมนุษย์ โดยตั้งอยู่กับหลักการของตนเองที่เป็นสากล ทั้งๆ ที่วิชาเศรษฐศาสตร์ไม่ได้มีลักษณะเช่นนี้เสมอไป ครั้งหนึ่งนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญ อย่างเช่น คาร์ล โปแลนด์ (Karl Polanyi) ถึงกับเสนอว่า เราไม่สามารถมองเศรษฐกิจอย่างโดดๆ ได้ แต่ต้องมองให้ผูกติดยึดโยงอยู่กับโครงสร้างและสถาบันทางสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ เช่น ในกรณีของประเทศอังกฤษ ที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม

จากการเริ่มต้นตั้งคำถามกับศาสตร์ของตนเองก่อน อาจารย์
วิวัฒน์ชัยจึงสามารถหลุดพ้นจากกรอบของสาขาวิชา และสามารถตั้งคำถาม
กับการพัฒนาได้อย่างมีพลัง การพัฒนาในมุมมองของอาจารย์วิวัฒน์ชัย
จึงไม่ได้ผูกติดกับมิติทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่โยงใยอยู่กับชีวิต สังคม
วัฒนธรรม และธรรมชาติอย่างซับซ้อน ด้วยเหตุนี้เองอาจารย์วิวัฒน์ชัย
จึงไม่สามารถให้คำตอบแบบฟันธงอย่างง่ายๆ เหมือนกับนักวิชาการที่ยึด
ติดอยู่กับทฤษฎีบางส่วนเคยทำ แต่ได้พยายามตั้งคำถามกับการพัฒนา
ผ่านมิติที่ซับซ้อนในด้านต่างๆ อย่างเจาะจง แม้จะต้องแยกแยะ และแสวง
วាយอยู่ในข้อมูลจำนวนมาก ทังนี้ก็เพื่อรื้อถอนให้เห็นความคิดต่างๆ
ที่อยู่เบื้องหลังอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันก็เผยให้เห็นการใช้อำนาจ
ในสังคมที่มักจะปิดบังและกีดกันในกลุ่มคนอื่นๆ อยู่ตลอดเวลา ขณะที่ไม่
สนใจใฝ่ดีกับความแตกต่างหลากหลายในสังคม จนทำให้เกิดผลกระทบที่
ไม่ได้ตั้งใจจนนับไม่ถ้วน ซึ่งล้วนแต่บั่นทอนชีวิตของผู้คนส่วนต่างๆ ใน
สังคมให้ไร้ศักยภาพเหมือนกับตายทั้งเป็น

แต่ก็ไม่ใช่ว่าอาจารย์วิวัฒน์ชัยจะโยนทฤษฎีที่เป็นสากลทิ้งไปเลยที่
เดียว กลับรู้จักใช้ตามกาลเทศะ กล่าวคือ ไม่ได้ใช้แต่ในเชิงนามธรรม
หรือใช้เป็นคำตอบด้านเดียว หากสามารถนำมาใช้เป็นตัวช่วยในการตั้ง
คำถามมากกว่า ด้วยเหตุนี้เองทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่อาจจะเคยเป็น
เพียงนามธรรม กลับถูกทำให้มีชีวิตชีวาและมีพลังในการตั้งคำถามกับ
ปัญหารูปธรรมต่างๆ ที่ถูกหยิบยกขึ้นมาท้าทายอย่างเฉพาะเจาะจง และ
ด้วยท่าทีเช่นนี้เองที่ทำให้การตั้งคำถามต่างๆ ในหนังสือเล่มนี้ ไม่ใช่คำถาม
จากความรู้สึกเหมือนกับที่นักวิชาการและผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย
บางคนมักนิยมทำกัน แต่มีที่มาที่ไปทางทฤษฎีอยู่ด้วยเช่นกัน

แม้หนังสือ “...สู่สังคมยั่งยืน” จะไม่ได้พยายามให้คำตอบแบบ

สำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการพัฒนา แต่การตั้งคำถามกับการพัฒนาที่ผ่านมามีพลัง น่าจะช่วยเปิดพื้นที่และมิติใหม่ๆ ให้กับการมีส่วนร่วมถกเถียงถึงทิศทางการพัฒนาได้อย่างมีชีวิตชีวามากขึ้น เพราะสังคมจะยั่งยืนได้จริงนั้น สังคมต้องมีชีวิต และจะต้องไม่ใช่สังคมที่ถูกครอบงำ กล่าวคือผู้คนในสังคมต้องมีอิสระที่จะร่วมถกเถียงตั้งคำถาม และวิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับทิศทางของการมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม

ดังนั้น “...สู่สังคมที่ยั่งยืน” ในที่นี้ ก็น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะผลักดันให้สังคมกลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้งนั่นเอง เพราะสังคมที่มีชีวิตต้องมีพื้นฐานและพลังที่มั่นคง ทั้งพลังทางปัญญา ทางสังคม วัฒนธรรม ทางทรัพยากรธรรมชาติ และที่สำคัญที่สุดคือ ต้องเป็นสังคมที่มีสติด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.อนันท์ กาญจนพันธุ์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากพุ้ยยน

การพัฒนาสังคมโลก และสังคมไทยในปัจจุบัน..... ไม่ยั่งยืน คำถามคือ **“ทำไมจึงไม่ยั่งยืน”**

หากการดำรงชีวิตอยู่ด้วยความพอเพียงทำให้เกิด **“ดุลยภาพแห่งชีวิต”** การบริโภคสิ้นเกินก็มีแต่จะสร้างความไม่พอดิอันเป็นบ่อเกิดของปัญหามานับประการให้แก่ชีวิต ดังนั้นถ้าจะทำให้เกิด **“ความพอดี”** ก็ต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วย **“ความพอเพียง”**

ทุกวันนี้มีการใช้ทรัพยากรของโลกจนเกินพอดีหรือไม่ เราจึงเห็นการไล่ล่า เอาไรต์เอาเปรียบเอาประโยชน์จากธรรมชาติ จนสูญเสียดุลยภาพที่ล้วนแล้วจะนำไปสู่การล่มสลายของมวลมนุษยชาติในอนาคต

เว้นแต่จะมีการปฏิวัติทางความคิดกันใหม่แล้วเท่านั้นหรือไม่ จึงจะสามารถหยุดยั้งมันไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นทั้งตัว **“ระบบ”** ที่หมุนตัวสู่ **“ความโลภ”** ล้นเกินและตัว **“มนุษย์”** ที่พอกพูนและอาบอ้อมด้วย **“กิเลส”** อย่างหนา

เพื่อมิให้ระบบต่างๆ และมนุษย์ถูกลากพาจากความหายนะ... ไปสู่หายนะ บนความอึดอ้อมที่ไม่รู้จักพอ บนความสุขที่เบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน-น้ำ-ป่าไม้-แร่ธาตุ-น้ำมัน และอื่นๆ ฯลฯ บนความเปรมปรีดี เอาเปรียบเพื่อนร่วมโลกใบเดียวกัน... อย่างไม่หยุดยั้ง...อย่างไม่หยุดหย่อน เสมือนประหนึ่งโลกกำลังปฏิบัติการ **“กริดข้อมือ”** ตนเอง เลือดไหลรินซำๆ ออกมาเรื่อยๆ ทีละหยดสองหยด แล้วคงอ่อนล้าและตายลงบนความเริดเซลา...ในท้ายที่สุดหรือไม่?!

ดูเหมือนว่า “ระบบอำนาจนิยม” ซึ่งหยั่งรากลึกมานานแล้ว นับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติและระดับโลก ล้วนแล้วเป็น “ตัวการ” คุกคาม-ทำร้าย-ทำลายโลกใบนี้

เราจึงเห็นนโยบายรัฐและกติกาโลกที่ถูกกำหนดและออกแบบขึ้น โดยกลุ่มอำนาจนิยม โดยเฉพาะในประเทศใหญ่ยึดเย็ด และรับทอดถึงประเทศเล็กบนฐานความคิดแห่งความมีขอบเขตทางปัญญา และอวิชชาได้สร้าง “กบดักแห่งหายนะ” ให้กับโลกใบนี้ แล้วสังคมโลกจะยั่งยืนได้อย่างไร

สังคมไทยก็เช่นกัน หากกำลังเดินอยู่บนเส้นทางนี้ก็ไม่มีข้อยกเว้นในการเดินเข้าสู่ “ความวิบัติ”

หนังสือ “...สู่สังคมยั่งยืน” เล่มนี้ จึงเป็น “เสียงเรียกร้อง” ให้พลเมืองไทยและพลเมืองโลกหันหลังให้กับ “กลุ่มอำนาจนิยม” ทุกระดับ แล้วพร้อมใจกันหันเหทิศทางการเดินเข้าสู่ “วิถีแห่งสันติธรรม” เพื่อร่วมกันกอบกู้ “วิกฤติโลก” ก่อนที่จะสายเกินแก้

ผู้เขียนขอขอบคุณกัลยาณมิตรเก่าแก่ทางภาคเหนือ อาจารย์เทพศิริ สุขโสภา ที่กรุณาเอื้อเฟื้อภาพเขียนเป็นปกหนังสือ ศาสตราจารย์ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ ที่กรุณาเขียนคำปรารภ ขอขอบคุณคุณไพไล และคุณวัฒนสินธุ์ ที่ช่วยพิมพ์ต้นฉบับ และทำรูปเล่ม คุณนกแห่งโรงพิมพ์เดือนตุลา ที่เร่งพิมพ์งานด่วนให้เสมอ

สุดท้าย ขอขอบคุณ ดร.อรพันธ์ อັดถากร ในทุกเรื่อง เพื่อให้หนังสือสำเร็จออกมาเป็นรูปเล่มทันกำหนด

วิวัฒน์ชัย อັดถากร

14 ตุลาคม 2548

สารบัญ

● คำปรารภ	โดย ศาสตราจารย์ ดร.อนันท์ กาญจนพันธุ์	(3)
● จากผู้เขียน		(5)
● คน-ธรรมชาติ-เทคโนโลยี กับโคกนาฏกรรมของมนุษยชาติ		1
● วิกฤติน้ำ วิกฤติโลก		7
● เศรษฐศาสตร์สงครามกับสันติภาพและความรัก		13
● ทุนนิยมโลกหลังสงครามขี้อิรัก		23
● สงครามน้ำมัน กับพลังงานทางเลือกในจีน		31
● งบปี 46 ฤาเป็นแต่มายากลการคลังไทย		35
● งบปี 47 ลั่นมนต์ขลังการคลังแล้ว		43
● งบปี 48 การคลังยังยืนจริงหรือ		51
● งบปี 49 งบสมดุลบนความไม่สมดุล		61
● ดอกเบี้ยที่บิดเบี้ยว		69
● ดอกเบี้ยขาขึ้น		77
● บ่วงกรรมเศรษฐกิจไทย		85
● นโยบายรัฐไทยหลังเลือกตั้ง		91
● เศรษฐศาสตร์การเมือง เรื่องคอรัปชั่น		99
● จริยธรรมเงินตรา		105
● ความมั่นคงแบบองค์รวม		111
● ว่าด้วย “ความสุข”		117
● การพัฒนาที่ยั่งยืน		123